

Висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації аспіранта ДонДУВС Щербіни Артема Валентиновича «Кримінальна відповідальність за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду (ст. 376-1 КК України)» за спеціальністю 081 Право на здобуття ступеня вищої освіти доктор філософії

Рецензенти, розглянувши дисертацію та наукові публікації, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, а також за результатами фахового семінару, проведеного 20.09.2021 на кафедрі кримінального права та кримінології факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ встановили наступне.

Тема дисертаційної роботи А.В. Щербіни «Кримінальна відповідальність за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду (ст. 376-1 КК України)», затверджена Вченою радою Донецького державного університету внутрішніх справ МВС України (протокол від 25.09.2019 № 1). Тема відповідає науковому напрямку «кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» в межах спеціальності 081 «Право».

Обґрунтування теми дослідження. Забезпечення прав і свобод людини та громадянина є пріоритетним завданням української держави, котре реалізується за рахунок низки політичних, соціальних та правових механізмів. Одним із таких механізмів є кримінально-правове регулювання суспільних відносин, за рахунок якого здійснюється захист громадян шляхом встановлення кримінальної відповідальності за діяння, визнані протиправними. Однак з моменту прийняття у 2001 році чинного Кримінального кодексу України з'явилась низка нових форм кримінально протиправної діяльності, що обумовило необхідність перегляду Особливої частини кримінального законодавства та внесення відповідних новел. Однією з таких новел стала стаття 376-1, в якій встановлено відповідальність за незаконне втручання в автоматизовану систему документообігу суду.

На сьогоднішній день основною проблемою удосконалення кримінально-правової політики є відсутність дієвих способів зниження інтенсифікації криміногенних загроз. Не дивлячись на те, що Україна ще не перейшла межу європеїзації, в частині захисту системи правосуддя наша держава знаходиться на крок попереду від своїх зарубіжних колег, що підтверджується майже повною унікальністю законодавчого бачення суспільної небезпеки діяння, спрямованого на незаконне втручання в автоматизовану систему документообігу суду. Основними причинами виокремлення такого роду діяння у 2009 році було зумовлено низкою чинників, серед яких: 1) заб

езпечення реалізації положення, викладеного в ст. 126 Конституції України, в якій вказано, що незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами України, а вплив на суддю у будь-який спосіб забороняється; 2) удосконалення судової системи в світлі її реформування; 3) наявність нестабільного (хоча і незначного) кількісно-якісного показника: у 2013 році було вчинено 1 кримінальне правопорушення, передбачене ст. 376-1 КК України, у 2014 – 8, у 2015 – 18, у 2016 – 37, у 2017 – 60, у 2018 – 83, у 2019 – 34, у 2020 – 30, станом на березень 2021 року кримінальне правопорушення, передбачене ст. 376-1 КК України було вчинено 14 разів; 4) прагнення привести кримінальне законодавство у відповідність міжнародним та європейським стандартам захисту системи правосуддя (Рекомендація № R (84) 5 Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення функціонування правосуддя, Висновок №6 (2004) Консультативної ради європейських суддів Ради Європи від 24.11.2004 «Про справедливий судовий розгляд у розумні строки і роль судів у судових процесах з урахуванням альтернативних способів вирішення спорів», Рекомендації R (95) 5 Комітету Міністрів державам-членам щодо запровадження та покращення функціонування систем і процедур оскарження у цивільних і господарських справах, Рекомендація Rec (2004) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо перевірки законопроектів, існуючих законів та адміністративної практики на відповідність стандартам, викладеним в Європейській конвенції з прав людини тощо). Однак, незначна кількість кримінальних проваджень, завершених обвинувальним вироком, свідчить про теоретико-прикладні проблеми, котрі заважають повноцінній реалізації ст. 376-1 КК України на практиці. Така ситуація підтверджує наявність потреби в консолідації зусиль теоретиків та практиків для створення єдиного адекватного підходу до встановлення особливостей та меж кримінальної відповідальності за незаконне втручання в автоматизовану систему документообігу суду, який дозволив би сформуванню якісної системи кримінально-правового захисту правосуддя, гідну для інтегрування у вітчизняне кримінальне законодавство.

Логічно, що вказана проблема є актуальною і для науковців. Не можна оминути увагою праці таких учених як П. П. Андрушко, М. І. Бажанов, О. М. Бандурка, Г. Є. Бершов, Г. І. Богонюк, А. А. Бражник, В. М. Бурдін, Є. О. Гладкова, В. К. Гришук, О. О. Дудоров, Р. В. Кархут, Н. Д. Квасневська, О. О. Кваша, О. О. Книженко, В. О. Копанчук, О. М. Литвинов, О. В. Мандро, М. І. Мельніченко, І. П. Міщук, В. В. Мульченко, Є.С. Назимко, В. В. Налуцишин, О. М. Овчаренко, М. І. Омеляненко, Ю. В. Орел, Ю. В. Орлов, Л.М. Палюх, О. І. Плужник, В. П. Сабадаш, М. В. Сийплові, О. О. Соболева, Л. В. Трушківська, М. І. Хавронюк, В. Б. Харченко,

Л. В. Чернозуб, В. В. Шаблистий, О. С. Шнипко, І.С. Яковець, А. М. Яценко та деяких інших. У зазначених працях було розглянуто окремі теоретико-прикладні аспекти, пов'язані із вирішенням проблем кримінальної відповідальності за посягання на систему правосуддя. Однак, не дивлячись на достатньо ґрунтовну доктринальну базу, низка питань залишаються відкритими для обговорення. У науці кримінального права не в повній мірі розглянуто соціальну обумовленість криміналізації незаконного втручання в автоматизовану систему документообігу суду та доцільність виокремлення такого діяння в самостійну норму; не доведено актуальність та достатність меж кримінальної відповідальності, викладених в санкції ст. 376-1 КК України; чітко не окреслено об'єктивні та суб'єктивні ознаки протиправного діяння. Така кримінально-правова прогалина має наслідком законодавчий регрес, що призводить до зростання рівня кримінально протиправної діяльності, спрямованої на дестабілізацію системи правосуддя.

Отже, незадовільний стан розробки проблеми кримінальної відповідальності за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду, а також сучасні тенденції, обумовлені європеїзацією українського кримінального законодавства і визначають актуальність даної дисертації для кримінально-правової науки.

Все це свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження, обраного А.В. Щербіною, та своєчасність звернення до неї.

Метою дослідження є визначення соціальної обумовленості криміналізації незаконного втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду, з'ясування його об'єктивних та суб'єктивних ознак, а також формування на цій основі науково обґрунтованих практичних рекомендацій по вдосконаленню чинної редакції ст. 376-1 КК України.

Для досягнення поставленої мети в дисертації необхідно вирішити такі основні *задачі*:

- дослідити історію розвитку автоматизованої системи документообігу суду в Україні;
- розглянути поняття автоматизованої системи документообігу суду та соціально-правову необхідність кримінально-правової охорони її нормального функціонування;
- визначити основні показники кримінально протиправної діяльності у сфері незаконного втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду;

- охарактеризувати об'єктивні та суб'єктивні ознаки незаконного втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду;
- дослідити особливості пеналізації кримінального правопорушення, передбаченого ст. 376-1 КК України;
- надати характеристику міжнародним стандартам кримінально-правової охорони нормальної роботи автоматизованої системи документообігу суду;
- дослідити зарубіжний досвід кримінально-правової охорони нормальної роботи автоматизованої системи документообігу суду;
- сформулювати комплекс науково обґрунтованих теоретичних та прикладних рекомендацій, спрямованих на удосконалення кримінального законодавства в частині кримінальної відповідальності за суспільно небезпечні діяння проти правосуддя.

Об'єктом дослідження виступають правові відносини, що виникають в процесі забезпечення встановленого законом порядку здійснення судочинства і виконання судових рішень.

Предметом дослідження є кримінальна відповідальність за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду.

Методи дослідження обрано відповідно до мети, задач, об'єкта і предмета дослідження, що ґрунтуються на сучасній теорії пізнання. Методологічним підґрунтям дослідження є *діалектичний метод*, котрий надав можливість визначити соціальну обумовленість криміналізації незаконного втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду та оцінити ефективність санкції, встановленої в ст. 376-1 КК України. На діалектичній основі у дисертації було застосовано окремі загальнонаукові та спеціальні методи юридичної науки. *Історико-правовий* метод дозволив проаналізувати розвиток автоматизованої системи документообігу суду в Україні та прослідкувати етапи становлення кримінальної відповідальності за незаконне втручання в її роботу (підрозділи 1.1, 1.2); за допомогою *системно-структурного* методу сформульовано понятійно-категорійний апарат (усі підрозділи). *Структурно-функціональний метод* дозволив розглянути перспективи розвитку кримінального законодавства в частині кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти правосуддя; *порівняльно-правовий метод* надав можливість дослідити міжнародні стандарти та зарубіжний досвід кримінально-правової охорони нормальної роботи автоматизованої системи документообігу суду (підрозділи 3.1,3.2). *Статистичний та математичний методи* використано для аналізу державної звітності (всі розділи). Метод *моделювання* в комплексі із соціологічними методами (метод

опитування, метод аналізу інформації, соціологічне спостереження, метод експертної оцінки) надали можливість систематизувати статистичну інформацію, а також дані, отримані в ході опитування суддів судів Донецької області (3 особи), а також розробити пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства в частині кримінальної відповідальності за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду (всі розділи). Вказані методи було застосовано у взаємозв'язку та взаємозалежності, що забезпечило повне та об'єктивне дослідження.

Емпіричну базу дослідження становлять державна статистична звітність за 2013–2021 роки та матеріали аналізу судової практики (вивчено 4 вироки судів України, розміщених в Єдиному реєстрі судових рішень). Також використано результати інтерв'ювання 3 суддів судів Донецької області.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за характером та змістом дисертація є першим в теорії кримінального права України монографічним дослідженням, присвяченим проблемам криміналізації та кримінально-правової характеристики незаконного втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду. На підставі отриманих результатів, у праці сформульовано та обґрунтовано низку нових для науки кримінального права положень, які виносяться на захист, зокрема:

вперше:

– проаналізовано міжнародний досвід кримінально-правового захисту автоматизованої системи документообігу суду. З'ясовано, що міжнародними стандартами кримінально-правової охорони нормальної роботи автоматизованої системи документообігу суду є загальноприйняті, закріплені на законодавчому рівні та інтегровані в практику міжнародного співтовариства норми кримінального права, котрі полягають у: 1) визнанні правосуддя одним із пріоритетних напрямків кримінально-правової охорони; 2) створенні умов, необхідних для здійснення прозорого, неупередженого та об'єктивного правосуддя; 3) усуненні потенційних корупційних загроз; 4) прагненні до всесвітньої технологізації та стандартизації судового процесу; 5) встановленні максимально ефективних заходів та засобів кримінально-правового впливу на осіб, які посягають на автоматизовану систему документообігу суду; 6) забезпеченні незалежності судді при відправленні правосуддя;

– обґрунтовано доцільність диференціації меж кримінальної відповідальності за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду в залежності від суб'єкта. Доведено, що до спеціального

суб'єкта доцільно застосовувати більш репресивні кримінально-правові заходи, що обумовлено підвищеним рівнем його суспільної небезпеки у зв'язку із наявністю певних повноважень та функцій, спрямованих на здійснення об'єктивного та неупередженого правосуддя;

– запропоновано системи змін та доповнень до кримінального законодавства в частині кримінальної відповідальності за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду (ст. 376-1 КК України).

удосконалено:

– аксіологічні підходи до ретроспективного аналізу розвитку автоматизованої системи документообігу суду в Україні. Встановлено, що історична гносеологія такого роду інформаційно-аналітичного комплексу відтворює прагнення сучасного суспільства до прозорого, неупередженого та позбавленого корупційних ризиків правосуддя, здатного здійснювати об'єктивну оцінку обставин кримінального правопорушення та обирати межі покарання, достатні та співрозмірні із суспільною небезпекою кримінальних правопорушників;

– теоретичні пропозиції про доцільність безальтернативної відмови від застосування до загального суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 376-1 КК України покарання у виді позбавлення волі на певний строк. Доведено, що рівень суспільної небезпеки незаконного втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду не відповідає репресивності такого роду кримінально-правового заходу. Авторську позицію аргументовано тим, що досліджуване кримінальне правопорушення посягає на безособистісну сферу суспільних відносин, котрі можуть бути повністю відновлені внаслідок притягнення особи до кримінальної відповідальності. Доведено доцільність заміни покарання у виді позбавлення волі на шестимісячний арешт.

– диференціацію дефініцій «інформаційна безпека» та «безпека інформації» у кримінально-правовому вимірі. Під інформаційною безпекою запропоновано розуміти сукупність кримінально-правових засобів та заходів, які створюють алгоритм активної протидії протиправному посяганню на права, свободи та законні інтереси фізичних та юридичних осіб, а також держави та суспільства в цілому шляхом нанесення шкоди через негативний інформаційний вплив. Безпекою інформації є стан захисту тих чи інших даних від несанкціонованого доступу з метою внесення неправдивих та/або несвоєчасних відомостей;

– дефініцію «автоматизована система документообігу суду», якою є інформаційно-аналітичний комплекс, котрий забезпечує реалізацію прозорого та

корупційно безпечного документального супроводження взаємовідносин між судовою системою, юридичними і фізичними особами та державою.

набули подальшого розвитку:

– підходи до розуміння підстав соціальної обумовленості криміналізації незаконного втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду. Доведено, що підставами соціальної обумовленості криміналізації такого роду правопорушення є: 1) відсутність інших ефективних засобів протидії окрім кримінально-правової заборони; 2) необхідність кримінально-правової гарантії дотримання принципу верховенства права та належного здійснення правосуддя; 3) рівень суспільної небезпеки; 4) удосконалення судової системи в світлі її реформування; 5) приведення законодавства у відповідність вимогам міжнародної та європейської правової спільноти;

– доктринальні підходи до встановлення складових міжнародних стандартів кримінально-правової охорони нормальної роботи автоматизованої системи документообігу суду, якими є: 1) визначення поняття «автоматизована система документообігу суду» в якості сукупності комп'ютерних програм і відповідних програмно-апаратних комплексів, що входять до складу Єдиної судової інформаційної системи; 2) якнайкраще забезпечення інтересів не тільки працівників суду, а і усіх учасників судового процесу; 3) диференціація видів кримінально-правового впливу від максимально лояльного до допустимо репресивного та достатнього; 4) диференціація суб'єктів кримінального правопорушення із урахуванням об'єктивних та суб'єктивних обставин вчинення протиправного діяння.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що матеріали дослідження впроваджено як рекомендації у:

– *законотворчій діяльності* – при опрацюванні проєктів змін та доповнень до кримінального законодавства в частині кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти правосуддя;

– *практичній діяльності МВС та Національної поліції* – при підготовці методичних рекомендацій з питань організації запобігання кримінальним правопорушенням проти правосуддя;

– *освітньому процесі та науково-дослідній роботі* – при підготовці лекцій, методичних рекомендацій з кримінального права та кримінології, а також при проведенні різних видів занять за відповідними дисциплінами в системі підвищення кваліфікації працівників підрозділів Національної поліції України (акти

впровадження в діяльність Донецького державного університету внутрішніх справ від 19 липня 2021 року та 14 липня 2021 року).

Наукові результати дисертаційної роботи отримані автором особисто. Подана дисертація є самостійним науковим дослідженням Щербіни А.В. Висновки, сформульовані в дисертації, ґрунтуються на матеріалах, зібраних та проаналізованих здобувачем особисто.

Основні положення та висновки дисертації оприлюднені автором у виступах на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та круглих столах: «Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин» (м. Харків, 2020 р.); «Правова система України: сучасні тенденції та фактори розвитку» (м. Запоріжжя, 2020 р.); «Сучасний вимір держави і права» (м. Львів, 2021 р.).

Основні положення та результати дисертації відображено у дев'яти наукових публікаціях, серед яких шість статей – у міжнародних та вітчизняних юридичних виданнях, три тези – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на науково-практичних конференціях та круглих столах.

Список публікацій за темою дисертації.

1. Щербіна А.В. Основні показники кримінально-протиправної діяльності у сфері незаконного втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду. *Наше право*. 2021. №2. С. 109-116.

2. Щербіна А.В. Поняття автоматизованої системи документообігу суду та соціальна-правова необхідність кримінально-правової охорони її нормального функціонування. *Європейські перспективи*. 2021. №2. С. 100-107.

3. Щербіна А.В. Генеза та передумови розвитку автоматизованої системи документообігу суду в Україні. *Правовий часопис Донбасу*. 2021. №2. С. 124-131.

4. Щербіна А.В. Міжнародні стандарти кримінально-правової охорони нормальної роботи автоматизованої системи документообігу суду. *Юридичний вісник*. 2021. № 2. С. 219-229.

5. Щербіна А.В. Кримінально-правова охорона нормальної роботи автоматизованої системи документообігу суду: досвід країн-членів СНД. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2021. № 2(38). Vol. 2. С. 205-210.

6. Назимко Є.С., Щербіна А.В. Пеналізація незаконного втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду в Україні. *Українська поліцейстика*. 2021. №2. С. 150-160.

7. Щербина А.В. Міжнародний підхід до кримінально-правової охорони нормальної роботи автоматизованої системи документообігу суду. Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 17-18 січня 2020 року). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2020. С. 123-126.

8. Щербина А.В. Поняття автоматизованої системи документообігу суду. Правова система України: сучасні тенденції та фактори розвитку: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 27-28 березня 2020 року. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2020. С. 125-128.

9. Щербина А.В. Генеза розвитку автоматизованої системи документообігу суду в Україні. Сучасний вимір держави і права: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 18-19 червня 2021 р. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2021. С. 79-82.

Дисертація Щербіни А.В. відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), п. 10 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167, вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40.

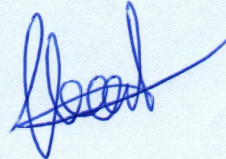
Ураховуючи викладене, вважаємо, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертаційна робота Щербіни А.В. «Кримінальна відповідальність за незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду (с. 376-1 КК України)» за спеціальністю 081 «Право» є закінченою, оригінальною науково-дослідною роботою, у якій розв'язано науково-прикладне завдання, що полягає у пізнанні соціальної обумовленості криміналізації незаконного втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду, з'ясування його об'єктивних та суб'єктивних ознак, а також формування на цій основі науково обґрунтованих практичних рекомендацій по вдосконаленню чинної редакції ст. 376-1 КК України.

Дисертація має теоретичне та практичне значення, відповідає вимогам, які пред'являються до дисертацій. Опубліковані роботи й анотація відбивають основні

положення дисертації. Робота рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

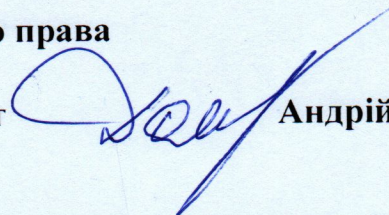
**Професор кафедри кримінально-правових дисциплін
факультету № 2 КННІ
доктор юридичних наук, професор**

Тимур ЛОСКУТОВ

Рецензент:

**Завідувач кафедри кримінального права
та кримінології факультету № 1
кандидат юридичних наук, доцент**

Андрій ДАНИЛЕВСЬКИЙ

Підписи професора кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 2 КННІ д.ю.н., професора Тимура Лоскутова, завідувача кафедри кримінального права та кримінології факультету № 1 ДонДУВС к.ю.н., доцента Андрія Данилевського засвідчую:

**начальник відділу
документування службової діяльності**

Юлія МЕРКУЛОВА